

**TADBIRKORLIK FAOLIYATINI DAVLAT TOMONIDAN
TARTIBGA SOLISHNING IQTISODIY MEXANIZMINI
TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI**

Qosimov Rovshanjon Rustamjon o'g'li

Andijon davlat texnika instituti Iqtisodiyot yo'nalishi 4-kurs

Ravshanjonqosimov550@gmail.com telefon +998930464003

Annotatsiya. Ushbu tezisda O'zbekistonda tadbirkorlik faoliyatini davlat tomonidan tartibga solishning iqtisodiy mexanizmlari, ularning hozirgi holati, dolzarb muammolari va takomillashtirish yo'llari o'rganiladi. Muallif davlatning tartibga solishdagi o'rni, iqtisodiy vositalarning samaradorligi, biznes muhitiga ta'siri va normativ-huquqiy asoslar bilan bog'liq masalalarni tahlil qiladi. Shuningdek, maqolada amaliy misollar, statistik ma'lumotlar asosida mavjud holatga baho berilib, zamonaviy yondashuvlar asosida takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: tadbirkorlik, tartibga solish, iqtisodiy mexanizm, davlat siyosati, biznes muhiti, normativ-huquqiy baza, samaradorlik.

Mamlakatda tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishi iqtisodiy barqarorlik va jamiyat farovonligining muhim omillaridan biri sanaladi. Ayniqsa, so'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tashabbusi bilan biznesni qo'llab-quvvatlash, ortiqcha byurokratik to'siqlarni kamaytirish va tartibga solish jarayonlarini soddalashtirish borasida keng ko'lamli islohotlar olib borilmoqda. Shunga qaramay, tadbirkorlikni davlat tomonidan tartibga solish tizimida hanuzgacha ayrim takomillashuvga muhtoj jihatlar mavjud

Tezisning asosiy maqsadi — tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning iqtisodiy mexanizmlari qanday ishlashini tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish yo'llarini taklif qilishdan iborat. Bu jarayonda iqtisodiy tartibga solish vositalari, soliq siyosati, kreditlash tizimi, subsidiyalar, va normativ-huquqiy hujjatlar asosiy e'tiborga olinadi.

Tadbirkorlikni tartibga solish masalasi yuzasidan mahalliy va xorijiy iqtisodchilar tomonidan turli yondashuvlar ishlab chiqilgan. Xususan, M. Umarov "Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish omillari" asarida davlat siyosatining iqtisodiy muhitga ta'sirini yoritgan bo'lsa, B. Xidirovning "Bozor iqtisodiyoti sharoitida tartibga solish mexanizmlari" nomli ishida soliq va monetar vositalarning roliga alohida urg'u berilgan. Xorijiy adabiyotlarda esa J. Stiglits va D. Nortlarning ishlari tartibga solish va institutlarning samaradorligi haqida muhim nazariy asoslar beradi

Tezida ilmiy-tahliliy yondashuv asosida kontent tahlili, statistik solishtirish, mavjud qonunchilik bazasining taqqoslama tahlili hamda empirik kuzatuvlar asos qilib olingan. Asosiy statistik manbalar sifatida O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi va Markaziy bank ma'lumotlaridan foydalanildi[1].

So'nggi yillarda olib borilayotgan iqtisodiy islohotlar natijasida tadbirkorlik subyektlari soni oshib bormoqda. Davlat tomonidan tadbirkorlik faoliyatini rag'batlantirish maqsadida quyidagi asosiy mexanizmlar amalda qo'llanilmoqda:

Soliq imtiyozlari;

Kredit va moliyaviy qo'llab-quvvatlash (mikromoliyalash);

Litsenziya va ruxsatnoma olish tartibining soddalashtirilishi;

Davlat xizmatlarining raqamlashtirilishi;

Yagona darcha tamoyili asosida xizmat ko'rsatish.

Quyidagi jadval orqali tadbirkorlik faoliyatiga ko'rsatilayotgan moliyaviy qo'llab-quvvatlash tahlil qilinadi:

1-jadval. O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlik subyektlariga ajratilgan kreditlar hajmi (2020–2024 yillar, trillion so'mda)

Yil	Ajratilgan kreditlar hajmi
2020	23.5
2021	31.2
2022	41.8

Yil	Ajratilgan kreditlar hajmi
2023	56.4
2024*	68.7

*2024 yil ma'lumotlari — prognoz asosida.

2-jadval. Tadbirkorlik faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish vositalari samaradorligining subyektiv baholanishi (so'rovnoma natijalari, % hisobida)

Mexanizm	Yuqori samarali	O'rtacha	Past samarali
Soliq imtiyozlari	62%	30%	8%
Kreditlash va grantlar	54%	34%	12%
Litsenziya soddalashtirish	48%	42%	10%
Raqamlashtirilgan xizmatlar	67%	25%	8%

Bu tahlillar shuni ko'rsatadiki, tadbirkorlar eng samarali mexanizm sifatida raqamlashtirilgan xizmatlarni ko'rsatishmoqda. Ammo litsenziya olish va moliyaviy imtiyozlar tizimi hali hamda to'liq soddalashmagan.

Tadbirkorlik faoliyatini davlat tomonidan tartibga solishning iqtisodiy mexanizmlari mamlakatda bozor iqtisodiyotini mustahkamlash, ish o'rinlarini yaratish va aholi farovonligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. O'zbekistonda bu borada muhim qadamlar qo'yilgan bo'lsa-da, tizimda hali ham ayrim kamchiliklar saqlanib qolmoqda. Xususan, quyidagi jihatlarni takomillashtirish zarur:

Tartibga solish mexanizmlarining barqarorligi va shaffofligini ta'minlash;

Litsenziyalash va ruxsatnoma berish jarayonlarida inson omilini kamaytirish va to'liq raqamlashtirish;

Kreditlash tizimining ochiqqligi va hammani qamrab olish imkoniyatini oshirish;

Soliq imtiyozlarining samaradorligini doimiy monitoring qilib borish;

Mahalliy hokimiyatlar darajasida tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini mustahkamlash.

Bundan tashqari, tadbirkorlik subyektlarining fikr-mulohazalarini eshitish, ularning muammolariga tezkor yechim topish mexanizmlari joriy etilishi lozim. Faqat iqtisodiy vositalar emas, balki institutsional va huquqiy asoslar ham uyg'unlikda ishlashi kerak. Shu yo'l bilan davlat va xususiy sektor o'rtasida barqaror, ishonchli va ochiq aloqalar shakllantiriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Umarov M. — Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish omillari. — Toshkent: Iqtisodiyot, 2019. — B. 25–38.
2. Xidirov B. — Bozor iqtisodiyoti sharoitida tartibga solish mexanizmlari. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. — B. 51–60.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori PQ-4896-son, 2019-yil 14-noyabr. — Tadbirkorlik subyektlarini qo'llab-quvvatlash choralari.
4. Stiglitz J. — The Role of Government in a Market Economy. — New York: Norton, 2010. — pp. 120–137